

13

Чи бувають сумні комедії?

Любов Суботіна

Київський академічний театр драми і комедії своєю останньою прем'єрою минулого сезону «Любов часів Людовика, або Обдурений чоловік» ризикнув перетворити відомий твір Мольєра про Жоржа Дандена на «жорстокий жарт» (так зазначено жанр вистави), без жодного відтінку моралізаторства, як, до речі, і сміху.

Тільки фінал вистави викликає по-смішки глядачів, отже, дружина вже вкотре обдурює свого чоловіка, причому досить примітивно і безглуздо. Останнього разу Анжеліка (Ірина Мельник) — вона ж «друга половина» Жоржа Дандена, розігрує своє самогубство на очах у чоловіка, що дає змогу їй проникнути в дім, а чоловіка звинуватити в нічних пригодах та розбещеності. Подібна ситуація може викликати не тільки сміх, а й злість і роздратування від того, що люди погоджуються бути такими дурнями, як Жорж Данден.

...Природа комедії різнобічна. Істина, що комедія повинна народжувати лише сміх і веселощі, — не така вже й проста. І якщо комедія не викликає відвертого сміху, але сама комічність, закладена безпосередньо в парадоксальності ситуації, існує, тоді як жанрово визначати

цей твір? Теоретики і практики театру всіх епох, від античних авторів до абсурдистів, намагалися пояснити природу цього жанру. Наприклад, Аристотель вважав комедію «ліками від усіх хвороб», а смішне в комедії — «певною помилкою та неподобством», які абсолютно не приносять страждання.¹ Його вчитель Платон стверджував, що «в комедіях наш душевний настрій є сумішшю насолоди і смутку...»² Кожна епоха пропонувала свої закони театральних жанрів. Можна згадати відомий спір про «Сіда» Корнеля, або полеміку, що виникла після написання Мольєром «Школи дружин...». До речі, спираючись на жанрові закони часів Мольєра, коли найвищим суддею смаку і розуму була Французька Академія, п'єсу «Жорж Данден, або Обдурений чоловік» і не можна вважати «високою комедією», адже фінал її сум-

■ Ірина Мельник, Дмитро Лук'янов у виставі «Любов часів Людовика» за п'єсою «Жорж Данден» Мольєра. Київський театр драми і комедії. Режисер Олександр Дзекун. 2002.

■ Сцени з вистави
«Любов часів Людовіка».

ний — героєві лишається тільки «камінь на шию — та у воду».³ А комедії повинні закінчуватися «весіллям, примиренням, заспокоєнням, завдяки чому персонажі йдуть зі сцени з миром»⁴.

До речі, для акторів роль простака Дандена — матеріал благодатний. Недарма саме цю роль свого часу виконував Мольєр... У цьому є певна іронія — щире кохання однакове в усі часи. А «придворні почуття», на думку режисера вистави Олександра Дзекуна, можуть народжувати лише, так би мовити, жаб'ячі весілля, як і вирішено одну зі сцен вистави... Режисер побачив в історії Дандена мотиви приниження людини її оточенням, соціальною системою, тему знищення особистості з її власної згоди. У цьому парадокс історії, у цьому її смуток. Для Дандена (Дмитро Лук'янов, Микола Боклан) трагедія його долі не в тому, що дружина зраджує його, а в ламанні його внутрішньої природи. Тільки сам Данден цього не розуміє, тому кожного разу повторює: «Ти сам цього хотів, Жорже Дандене!» і в гонитві за чинами та дворянськими званнями марнує своє життя, даремно проживає його хвилини без кохання, без дітей, без розуміння його цінності й неповторності. Дмитро Лук'янов і Микола Боклан із різних боків розкривають характер мольєрівського героя. Данден-Боклан особливо не розмірковує про сенс життя, він звичайний телепень, незграба, як і перекладається з французької це прізвище. У Лук'янова Данден — сумний лірик і філософ, якого роздирають внутрішні суперечності й незадоволеність своєю долею.

У своїх вчинках Данден-Лук'янов немов постійно ставить собі питання: чому мені так не щастить? Невже я не заслуговую на краще?.. І як тягар усіх життєвих проблем та безладдя — мішок із зерном на плечах у Дандена. Зерно — у виставі воно ніби символ сенсу життя — постійно висипається з мішка. Невідомо, чи паростки зерна — це нове життя і нові надії... Бідний Жорж намагається зібрати кожне зернятко, згортає до купи, але невміло, тому що зерно, мов час, який даремно минає, знову висипається крізь пальці... Данден не хоче миритися з

обманом долі, не хоче заспокоювати себе, немов у його житті все гаразд. Хоча таке життя він сам для себе обирає. Можливо, тому у виставі виникає «маска обману» — маска старого злого дідугана, яку Данден щоразу намагається зняти, змити, звільнитися від неї...

... Декорації вистави — фури на колесах, що крутяться навколо своєї осі, — дозволяють водночас розігравати дію у кількох місцях. Художник вистави Олег Луньов доречно і цікаво використовує відомий симульований принцип. Режисер і художник загострюють увагу на тому, що головним у виставі є не тільки протистояння двох соціальних шарів — нужденного дворянства та заможного селянства, а й неможливість поєднання відвертої, відкритої людської природи (а вона є звільненням від соціально-придворної залежності, від усіляких «вишуканих манер») із законами життя «вищого світу». Межа між природою людини й тими соціальними законами, в яких вона змушена існувати, — вічний драматургічний конфлікт, який, можливо, більше сумний, ніж веселий...

У виставі багато цікавих акторських робіт. Валерій Потапенко грає Колена — слугу Дандена, який, мов вірний пес при своєму господареві, для нього Господар і Господь — речі єдині. Кожного разу, коли Данден іде з дому, вірний слуга Колен проводить його, подає капелюха та благословляє його в путь-дорогу... Актор усе це виконує широко. Комедійний дует — Петро Миронов і Олеся Жураковська (Любен і Клодіна) радує блискучою грою. Вони справжні герої французьких одноактівок — веселі, жартівливі слуги своїх господарів. Їхня гра навіть веселіша за гру під назвою «Фортуна», в яку грають герої історії — так можна зрозуміти гру з пов'язкою на очах...

...Але Гра і Доля у виставі виступають окремо. Гри долі якось не виходить, адже Данден сам хотів такої долі...

¹ Етика Аристотеля/ Пер. Е.Радлова, т.ІІ, 7, с.32.

² Платон. Филеб. 48.

³ Мольєр. Твори, т.3, с.142.

⁴ Анікст А., Теорія драми від Аристотеля до Лессінга. — М., 1967. — С.128.